

Ison päihdetyön työryhmä
Varkaudessa 10.11.2006
Jyrki Koskela
Puheenjohtaja
Kokouksen avauspuheenvuoro

Iloinen talo, TV-elokuva Kreeta Onkelin romaanin pohjalta, oli mielestäni tämän syksyn suuri kertomus. Siinä tuotiin elokuvataiteen keinoin koskettavalla ja vaikuttavalla tavalla esille päihdeperheen hätä ja tilanne, mitä on elää pullon varjossa. Elokuva on realistinen ja tunteisiin vetoava kuvaus lapsen näkökulmasta, lapsen häpeästä, turvattomuudesta, pelosta ja ulkopuolisuudesta. Se herättää isoja kysymyksiä. Miksi on niin vaikea ajoissa puuttua alkoholisoituvan perheen tilanteeseen? Mitä olisi lapsilähtöinen päihdetyö ihan oikeasti, jossa tehtäisiin näkyväksi lapsen asema päihdeperheessä?

Tarvitsemme toimivia uusia tarkoituksenmukaisia toimintamalleja, hyviä käytäntöjä työn arkeen, läheisempää vuorovaikutusta lastensuojelun ja päihdetyön kesken. Myös lasten parissa työskentelevät tarvitsevat valmiuksia päihdeongelman kohtaamiseen jo neuvolasta päivähoitoon, koulusta - vapaa-ajantoimeen.

Helsingin Sanomat otsikoi viime viikolla etusivullaan: Alkoholit on jo työikäisten miesten suurin kuolinsyy. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2005 kuoli viinaan enemmän 15-64-vuotiaita miehiä kuin sepelvaltimotautiin, joka oli vuosikymmenet suurin kuolinsyy. Työikäisillä naisilla alkoholi on noussut lähes yhtä suureksi kuolinsyyksi kuin rintasyöpä. Naisten viinakuolemat ovat kaksinkertaistuneet vuosikymmenessä.

Alkoholin aiheuttamiin sairauksiin ja myrkytyksiin kuoli viime vuonna 1663 ihmistä, siis pienen pitäjän verran suomalaisia. Välittömien kuolemien lisäksi alkoholi oli merkittävä tekijä itsemurhien taustalla sekä väkivaltaisten kuolemien ja liikennekuolemien taustalla.

Vuoden 2004 alussa alkoholipoliittisin ratkaisuin hintaa laskettiin keskimäärin 30 % ja tuonti vapautettiin. Tuolle vuodelle tilastoitiin 358 alkoholikuolemaa enemmän kuin edellisvuonna. Kaikkiaan alkoholisairauksiin, tapaturmiin ja väkivaltaan, jossa oli osallisena alkoholi, kuoli tuona vuonna 2004 peräti 2844 ihmistä. Alkoholikuolemaan suurin riski on keski-ikäisellä, syrjäytyneellä miehellä, mutta alkoholiin kuolee ihmisiä kaikissa ikäluokissa, kaikissa sosiaaliryhmissä.

Hintapolitiikan seurauksena lisääntyivät välittömästi siis myrkytyskuolemat. Nyt ovat nousussa maksa- ja haimatulehdukset. Runsaasti juovien kohdalla kulutus ohjautui väkeviin. Humalat ovat yhä raskaampia, välittömät terveysseuraukset ovat katastrofaalisia. Lääkäriliitto kertoi viime viikolla, että sairaaloiden tehohoitoista neljäsosa on päihdelähtöisiä.

Pitkäaikaissairaukset tulevat näkyviin myöhemmin. Tilanne ei ole vain huolestuttava; sehän on kansanterveydellinen hätätilanne, josta vaietaan, johon ei puututa. Olisipa kyse mistä muusta sairaudesta tahansa, jossa tapahtuisi yhtä dramaattisia muutoksia kielteiseen suuntaan, se olisi suuri uutinen, johon reagoitaisiin kovilla toimenpiteillä. Mutta kun on kyse viinasta, se ohitetaan, vaikka on kyse myös talouden mittareilla suurista summista, inhimillisestä kärsimyksestä puhumattakaan.

Nämä tilastot eivät kerro mitään siitä elämän tositarinasta, jota elokuva valotti. Inhimillinen kärsimys, ihmisen hätä, perheiden ja lasten vaikea tilanne ei tule julki. Se on salattuna kotien seinien sisällä. Se on päihdeperheen rankka todellisuus. Ne jotka nyt ovat lapsia pullon varjossa, joutuvat kenties kantamaan läpi elämänsä taakkaa, joka ilmenee haavoittuvuutena, vaikeutena luottaa ja nimeämättömänä häpeänä. Elokuvan suuri viesti oli kuitenkin, että sukupolvien ketju on mahdollista katkaista.

Hoidon ja kuntoutuksen tarve on lisääntynyt. Se näkyy jo nyt avohoidossa – A-klinikoilla ja päihdepoliklinikoilla jonot ovat kasvaneet ja asiakasmäärät lisääntyneet. Aikaa asiakasta kohden pitää rajoittaa, jotta tehtävistä selvitettäisiin. Terveyskeskusten päivystyksissä on entistä enemmän päihde-ehdoisia potilaita. Laitoshoidon tuottavissa kuntoutusyksiköissä se ei kuitenkaan vielä näy asiakasmäärissä, mutta asiakasainainen vaikeutuu.

Peruskunnissa, joille lain mukaan kuuluu vastuu palveluiden järjestämisestä, eletään toisessa todellisuudessa. Kuntatalous on tiukalla. Kunnissa eletään elinkeinopolitiikan ehdoilla, talouden lyhytnäköiset säästötoimet purevat, määrärahoja karsitaan, kustannuksia siirrellään. Valitettavan monessa kunnassa on päihdehuollon määrärahat käytetty jo alkuvuodesta. Toisen vuosipuoliskon alkaessa ilmoitetaan, että ihmisillä ei ole enää mahdollisuutta päästä laitostuntoutukseen. Lakeja ja asetuksia rikotaan sumeilematta. Dramaattiseen päihde-tilanteen muutokseen ei ole valmistauduttu millään tavalla talousarviovalmistelussa.

Tässä tilanteessa ei voida puhua sosiaalipolitiikasta tai päihdepolitiikasta. Sivistisyhteiskunnan perinteiset arvot eivät merkitse mitään kamreerien ajattelussa. Avun tarve ei ole enää avun saannin määrittävä tekijä, vaan jotkin muut määreet. Tietenkään tämä ei koske pelkästään päihdetyötä, kyllä samaa tapahtuu muidenkin vähäänien, heikossa asemassa olevien erityisryhmien kohdalla.

Suuri tulevaisuuden kysymys on se, miten päihdehuollon palveluiden saatavuus ja riittävyys voidaan taata kunta - ja palvelurakennemuutoksessa, miten asiakaslähtöinen ajattelu toteutuu tulevaisuuden käytännöissä. Terveysten ja sairaanhoidon peruspalvelut ovat ensisijaisia ja niiden tulee olla lähellä kuntalaisia. Päihdeongelmien hoito ja kuntoutus on osa tätä toimintaa. Päihdekuntoutus on kokonaisvaltaista toimintaa. Se edellyttää, että on riittävästi käytettävissä myös päihdehuollon erityispalveluita, niin avo- kuin laitospalveluita. Päihdepalveluiden asiakaslähtöisyys ja hoitojatkumot tulee taata siten, että palvelut ovat kaikkien apua tarvitsevien ulottuvilla tasapuolisesti riippumatta oman kotikunnan sijainnista.

Meillä Suomessa on monipuolista päihdetyön osaamista. Kokemusta, tietoa ja taitoa on kertynyt niin avo- kuin laitoshoidon. Hankkeilla kehitetään uusia toimintamalleja ja kohdataan uusia asiakasryhmiä, luodaan uutta osaamista ja kerrytetään uutta tietoa. Yhteistyökäytännöt ovat kehittyneet. Päihdetyö on kaikilla mittareilla mitaten korkeatasoista, laadukasta toimintaa ihmisen hyväksi. Meidän haasteemme on kehittää päihdetyön alueella yhä tarkempia ja selkeämpiä dokumentointijärjestelmiä ja alan järjestelmällistä tutkimustoimintaa. Näin voidaan tuoda päättäjille oikeaa tietoa päätöksenteon taustaksi ja virittää julkista keskustelua.

Tänä päivänä tarvitaan päihdeongelmaisten ja heidän palveluidensa puolestapuhujia. Kansalaisten yhdenvertaisuuden periaate on ollut pohjoismaisen hyvinvointi - ja sosiaalipolitiikan kivijalka. Se ei saa murentua. Palvelut tulee taata tasapuolisesti koko maan alueella. Oikein suunnitelluilla ja ajoitetuilla päihdepalveluilla ehkäistään vakavien alkoholisairauksien syntymistä. Varhaisvaiheen puuttumisella säästetään sekä kuntien varoja että lievennetään inhimillistä kärsimystä.

Päihdetyön eetos- eettisen puheen ylläpitäminen - näyttää olevan yhä tärkeämpi tehtävämme päihdeongelmien asian ajamisessa. Ihmisellä on sittenkin oikeus tulla kohdelluksi asianmukaisella tavalla, oikeus tulla kuulluksi, oikeus saada apua ja hoivaa. Minä koin tuon mainitsemani elokuvan, Iloinen talo, yhtenä eettisenä puheenvuorona päihdeperheen ja lasten puolesta. Tämä keskustelu tulee laajenemaan, kun akuutti päihdetilanne haittoineen ylittää kansalaisten sietokyvyn. Kansalaiskeskustelun aika on edessä. Päihdepalvelut ja niiden saatavuus tulee turvata tässä yhteiskunnassa.